

Η Ελλάδα αντιμέτωπη με τη διεθνή οικονομική κρίση

Περίληψη

Η παγκόσμια οικονομία μετά από μια μακρά περίοδο συνεχούς ανάπτυξης παρουσιάζει έντονα προβλήματα που ίσως οδηγήσουν σε μια γενικευμένη ύφεση. Το πιο γνωστό απ' όλα είναι η θεαματική άνοδος της τιμής του πετρελαίου. Στις ΗΠΑ, ο πρόεδρος της Κεντρικής Τράπεζας δήλωσε στο Κογκρέσο ότι δεν θεωρεί πως η περίοδος των δυσκολιών τελείωσε και ακολουθεί ανάκαμψη. Παρόμοια αβεβαιότητα για το μέλλον υπάρχει και στη Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το ερώτημα που απασχολεί την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη είναι αν η διεθνής οικονομική αναταραχή θα επηρεάσει για πολύ καιρό και έντονα την οικονομική πορεία της Ένωσης. Οι ενδείξεις που καταγράφονται είναι ανησυχητικές. Σε χώρες όπως η Ελλάδα, με ψηλό δημόσιο χρέος, μεγάλη εξάρτηση από το πετρέλαιο, χαμηλή παραγωγικότητα και περιορισμένο τεχνολογικό δυναμικό η υποχώρηση της ανάπτυξης μπορεί να δημιουργήσει μονιμότερες συνθήκες στασιμοπληθωρισμού. Η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα νέο και άγνωστο σκηνικό.

Ενδεικτικά των προβλημάτων της χώρας είναι δύο φαινόμενα: η αύξηση των ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και η ακρίβεια. Το έλλειμμα, από 6,6 % του ΑΕΠ το 2003, έφτασε το 2007 στο 14%. Άλλοτε, αυτή η εξέλιξη θα είχε προκαλέσει την εξάντληση των συναλλαγματικών αποθεμάτων, την υποτίμηση του νομίσματος και μια αυστηρή πολιτική λιτότητας. Αυτό αποφεύχθηκε γιατί το ευρώ επιτρέπει να πληρώνουμε με τα αποθέματά και τα κεφάλαιά μας τις αγορές μας. Αλλά η ασπίδα της ΟΝΕ λειτουργεί μόνο προσωρινά.

Ο ισχυρισμός της κυβέρνησης, ότι για την κακή κατάσταση της οικονομίας ευθύνεται η διεθνή κρίση δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Η κυβέρνηση ενίσχυσε με τις νοσοτροπίες και τις πολιτικές της τις αρνητικές δυναμικές στη χώρα. Στήριξε με την απραξία η την συμπαράστασή της τις κερδοσκοπικές και πελατειακές ροπές των κοινωνικών ομάδων που εκπροσωπεί η Νέα Δημοκρατία.

Το έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών οφείλεται στη ραγδαία πτώση της ανταγωνιστικότητάς μας. Η πτώση της ανταγωνιστικότητας οδηγεί μακροπρόθεσμα σε κλείσιμο ελληνικών επιχειρήσεων, συνεχή απώλεια θέσεων εργασίας, συγκράτηση των μισθών, αύξηση του εξωτερικού δανεισμού και μεγέθυνση του δημόσιου χρέους. Τα σημάδια της επερχόμενης ύφεσης δεν είναι ακόμη τόσο ορατά, διότι πουλάμε επιχειρήσεις, μετοχές, οικόπεδα. Τα εισοδήματα αυτά όμως ούτε επαρκούν για πάντα, ούτε είναι επαναλήψιμα. Η ύφεση θα έρθει σκληρή εφόσον παρακολουθούμε αδιάφοροι την εξέλιξη και θα μας αναγκάσει να μειώσουμε τις τιμές των προϊόντων και υπηρεσιών μας δραστικά, σε βαθμό ώστε να είμαστε πάλι ανταγωνιστικοί. Ως αιτίες της απώλειας της ανταγωνιστικότητας αναγνωρίζονται ο υψηλός πληθωρισμός, η άνοδος των επιτοκίων, η χαμηλή ποιότητα των ελληνικών προϊόντων και το μικρό ποσοστό προϊόντων υψηλής τεχνολογίας. Η Ελλάδα ανταγωνίζεται ακόμη σε μεγάλο βαθμό με το χαμηλό κόστος εργασίας. Η μάχη αυτή είναι χαμένη.

Παράλληλα, οι συνιστώσες της οικονομικής πολιτικής της Κυβέρνησης οδήγησαν στην αύξηση των εισοδηματικών ανισοτήτων. Η μείωση της φορολογίας των κερδών και των υψηλών εισοδημάτων, η κατάργηση του φόρου κληρονομίας, η αντικατάσταση του φόρου μεγάλης ακίνητης περιουσίας από τον φόρο κατοχής στα ακίνητα, η μετάθεση του φορολογικού βάρους στις έμμεσες φορολογίες περιορίσαν την αναδιανεμητική λειτουργία της φορολογίας. Επιπροσθέτως, μία μειοψηφία «ημετέρων» εξέλαβε τον τρόπο διακυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας ως ένα μήνυμα να πλουτίσει με κάθε τρόπο και ενίσχυσε τις μεθόδους εκμετάλλευσης, φοροδιαφυγής και αξιοποίησης πολιτικών σχέσεων για την πραγματοποίηση εύκολου κέρδους. Το αρνητικό οικονομικό κλίμα επιδεινώνεται από την αδυναμία της

κυβέρνησης να ανταποκριθεί στον προϋπολογισμό που η ίδια συνέταξε μετά τις εθνικές εκλογές, του 2007, αφού πρώτα τον επικαλέσθηκε ως πρόσχημα για την προκήρυξη πρόωπων εκλογών.

Τα κύρια προβλήματα της χώρας παραμένουν χωρίς απάντηση. Οι μεταρρυθμίσεις που θα αποτελούσαν την απάντηση της χώρας στις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης αποδείχθηκαν μικροπροσαρμογές με κύριο κριτήριο, τι μπορεί να γίνει χωρίς μεγάλες φασαρίες και πολιτικό κόστος και χρησιμοποιήθηκαν για την παραπλάνηση της κοινής γνώμης. Υπό τις συνθήκες αυτές λείπουν βασικές προϋποθέσεις για ιδιωτικές επενδύσεις. Αρχισαν ήδη από το 2007 να υποχωρούν. Για να αντιμετωπιστούν και τα μικρά και τα μεγαλύτερα προβλήματα της χώρας χρειάζεται σήμερα ένας νέος προσανατολισμός ανάπτυξης και παραγωγής. Το πρώτο ζητούμενο είναι να δούμε και να πούμε την αλήθεια. Γιατί μόνο αν εμείς οι ίδιοι ξέρουμε τι ακριβώς συμβαίνει μπορούμε να πείσουμε και να καθοδηγήσουμε. Η συνήθης πρακτική είναι να παρουσιάζεται το επιθυμητό ως άμεσα εφικτό, οι προτάσεις να εξαντλούνται σε γενικότητες, ως εάν η χώρα να μπορεί να φτάσει στο επίπεδο των ανεπτυγμένων χωρών χωρίς κόπους και προβλήματα.

Αποτελεί μια γενική διαπίστωση, ότι απαραίτητο για να καταστεί η Ελλάδα ανταγωνιστική είναι η στροφή προς την καινοτομία και τη γνώση για την αύξηση της παραγωγικότητας και τη δημιουργία νέων τομέων απασχόλησης. Η επίτευξη της κοινωνίας της γνώσης απαιτεί μια κοινωνία που στρατεύεται σ' αυτό το στόχο, επενδύει γι' αυτόν και αποδέχεται περιορισμούς και θυσίες για να τον επιτύχει. Η Φινλανδία αποτελεί ένα επιτυχημένο παράδειγμα χώρας προσανατολισμένης σε παραδοσιακές δραστηριότητες που πέτυχε να αναπτύξει μια ανταγωνιστική οικονομία της γνώσης.

Αποτελεί επίσης γενικότερη διαπίστωση, ότι ο περιορισμός των ανισορροπιών της ελληνικής οικονομίας απαιτεί διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις προοδευτικού χαρακτήρα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αναδιάρθρωση του διοικητικού συστήματος της χώρας. Ο κατακερματισμός των δήμων, ο πολλαπλασιασμός των νομαρχιών και περιφερειών ευνοεί τα πελατειακά δίκτυα των τοπικών προυχόντων, τη διαφθορά, τη σπατάλη και μια αντιδημοκρατική λειτουργία. Επιπρόσθετα λειτουργεί αναποτελεσματικά γιατί οι μικρές μονάδες δεν έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουν επενδύσεις σε κεφάλαια, πρόσωπα και οργάνωση.

Όλες οι λύσεις απαιτούν πόρους και επομένως έσοδα. Και επειδή τα έσοδα δεν θα είναι ποτέ επαρκή για την κάλυψη όλων των αναγκών ταυτοχρόνως, ο δε δανεισμός αποτελεί ήδη βρόγχο στα δημόσια οικονομικά, χρειάζονται προτεραιότητες, που θα είναι σαφείς, κατανοητές και ελέγξιμες κατά την εφαρμογή τους, ώστε να έχουν την αποδοχή των πολιτών. Η θέσπιση τέτοιων προτεραιοτήτων αποτελεί απαραίτητη προετοιμασία για το ξεπέρασμα των αδιεξόδων της Νέας Δημοκρατίας. Μια πολιτική αλλαγής πρέπει να αποφεύγει την παγίδα μιας γενικευμένης θεώρησης που εγκαταλείπει τις αλλαγές στη διακριτική ευχέρεια της αγοράς. Ο προοδευτικός χώρος πρέπει να προδιαγράφει με πειστικότητα το διαφορετικό που θα πράξει.

Αναφέρω σύντομα ορισμένες κατευθύνσεις προοδευτικής πολιτικής:

1. Η κοινωνία της γνώσης απαιτεί προπαντός επενδύσεις στην έρευνα και στην εκπαίδευση, θεσμούς που διευκολύνουν τις ερευνητικές δραστηριότητες και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων τους ή επιτρέπουν νέες προσεγγίσεις στην εκπαίδευση. Εκπαίδευση και έρευνα σε αναπτυξιακή κατεύθυνση αλλά και σε κατεύθυνση συμμετοχής όλο και ευρύτερων στρωμάτων του πληθυσμού σε ποικίλες μορφές εκπαίδευσης, στο σχολείο και ύστερα από αυτό. Πόροι για τους τομείς αυτούς μπορεί να εξοικονομηθούν από τον περιορισμό των αμυντικών δαπανών.
2. Χρειάζονται επενδύσεις στην παιδεία και την υγεία, στις υποδομές, στην παραγωγή και τις επιχειρήσεις. Οι επενδύσεις πρέπει να βελτιώνουν ποιοτικά την παραγωγική βάση της οικονομίας, να εξασφαλίζουν την εφαρμογή νέων τεχνολογιών, να διευκολύνουν νέους τρόπους οργάνωσης, να ενισχύουν τον ανταγωνισμό, να παρέχουν ευκαιρίες απασχόλησης σε ειδικευμένο προσωπικό και να συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας. Αν δεν θέλουμε η προσαρμογή να γίνει με επώδυνο για όλους τρόπο χρειάζεται να προετοιμάσουμε ταχύτατα τη στροφή προς την ανταγωνιστική παραγωγή.

3. Η οικονομία μας πρέπει να γίνει πιο εξωστρεφής και ανταγωνιστική. Χρειάζεται τα προϊόντα μας να είναι χάρη στην πολύ καλύτερη και σταθερή ποιότητά τους διεθνώς εμπορεύσιμα και να ενσωματώνουν υψηλή τεχνολογία. Η συστηματική στροφή στις αγορές της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης μπορεί να αναπληρώσει τη μείωση των εξαγωγών προς άλλες περιοχές.
4. Η δημόσια διοίκηση χρειάζεται συστηματική βελτίωση. Ένα πρώτο σημαντικό βήμα αποτελεί η πιο αποτελεσματική διαχείριση των δημοσίων πόρων. Χρειάζονται σημαντικές αλλαγές στις διαδικασίες σύνταξης και εκτέλεσης του προϋπολογισμού. Σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα και χωρίς ιδιαίτερο κόστος είναι εφικτό:
 - α. Να υποχρεωθούν οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης και όλα τα ΝΠΔΔ να συντάσσουν προϋπολογισμούς κάθε χρόνο, να πραγματοποιείται έλεγχος τους από ορκωτούς ελεγκτές και να δημοσιοποιούνται οι ισολογισμοί.
 - β. Το Ελεγκτικό Συνέδριο να μεταφέρει την έμφαση στους ουσιαστικούς ελέγχους και την αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων.
 - γ. Να εφαρμοστεί ένα νέο σύστημα κατάρτισης και εκτέλεσης του Προϋπολογισμού δαπανών με βάση προγράμματα.
 - δ. Να καταστεί δυνατή η έρευνα της κίνησης των τραπεζικών λογαριασμών του κάθε υπόχρεου από την εφορία.
 - ε. Να δημιουργηθεί μια ανεξάρτητη αρχή με εξουσίες για τον έλεγχο της απόκρυψης εισοδημάτων, της φοροδιαφυγής, το ξέπλυμα χρήματος, των συμβάσεων του Δημοσίου, των προεκλογικών δαπανών των κομμάτων και των υποψηφίων. Οι έλεγχοι αυτοί για να είναι αποτελεσματικοί θα πρέπει να γίνονται επιλεκτικά και εις βάθος.
 - στ. Χρειαζόμαστε ένα νέο, σύγχρονο, αποτελεσματικό και δίκαιο φορολογικό σύστημα χωρίς εξαιρέσεις. Αυτό σημαίνει, μεταξύ άλλων, μια ενιαία φορολογική κλίμακα για όλα τα φυσικά πρόσωπα ανεξάρτητα από την πηγή εισοδήματός τους.
5. Στον ενεργειακό τομέα χρειάζεται μεγαλύτερη αποφασιστικότητα και συντονισμός των διαφόρων φορέων ώστε να αναπτύξουμε μορφές ενέργειας ικανές να μειώσουν την εξάρτηση της οικονομίας μας από το πετρέλαιο και τον λιγνίτη. Στην Ελλάδα επικρατούν ευνοϊκές συνθήκες για την αξιοποίηση της αιολικής και ηλιακής ενέργειας.
6. Προτεραιότητα αποτελεί και η μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ορθή στόχευση των κοινωνικών επιδομάτων. Το εγγυημένο κατώτατο εισόδημα αποτελεί ένα μέσο περιορισμού της φτώχειας. Απαιτεί λεπτομερειακή προετοιμασία για να μην καταστεί ένα μέσο πελατειακής εξυπηρέτησης προσώπων που δεν έχουν ανάγκη την κρατική στήριξη.
7. Τέλος, η προστασία του περιβάλλοντος είναι μια από τις προϋποθέσεις της βιώσιμης ανάπτυξης. Χρειάζεται να αποκτήσουμε μια νέα σχέση με το περιβάλλον και να κατοχυρώσουμε θεσμικές διαδικασίες, που συντελούν στη μόνιμη διατήρηση και βελτίωσή του. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η εκτός σχεδίου δόμηση στα τέσσερα στρέμματα. Η ρύθμιση αυτή οδηγεί σε καταστροφή του τοπίου, δεν επιτρέπει μια απαραίτητη πολιτική χρήσεων γης και δημιουργεί ένα εξαιρετικά υψηλό κόστος για τη δημιουργία υποδομών.

Κλείνοντας, θέλω να τονίσω ότι η αλλαγή στη σημερινή κατάσταση είναι εφικτή. Η εικόνα της χώρας δεν πρέπει για μας τους ίδιους να είναι μια εικόνα μιζέριας που οδηγεί κάθε προσπάθεια για ένα καλύτερο αύριο σε ένα κυκεώνα νέων προβλημάτων. Μπορούμε να αντικρίσουμε με βεβαιότητα το μέλλον αν πιστεύουμε στη δικιά μας δημιουργική συμβολή και δεν θεωρούμε ότι κάποιοι άλλοι μας οφείλουν μια καλύτερη ζωή. Οι λύσεις είναι στα χέρια μας.